

ÜTI 10 sünnipäeva konverents

VÄIKERIIGI VALJAKUITSED SEGASTIEL AEGADEL

13.–14. novembril 2025

Tallinna Ülikooli auditooriumis Maximum

TALLINNA ÜLIKOOL
Ühiskonnateaduste
instituut

10

RAIVO VETIK

TLÜ VÕRDLEVA POLIITIKA TEENEKAS PROFESSOR

LÕIMUMISE PIKK PLAAN: EESTI ÜHISKOND 2050

TALLINNA ÜLIKOOL
Ühiskonnateaduste
instituut

10

KAVA

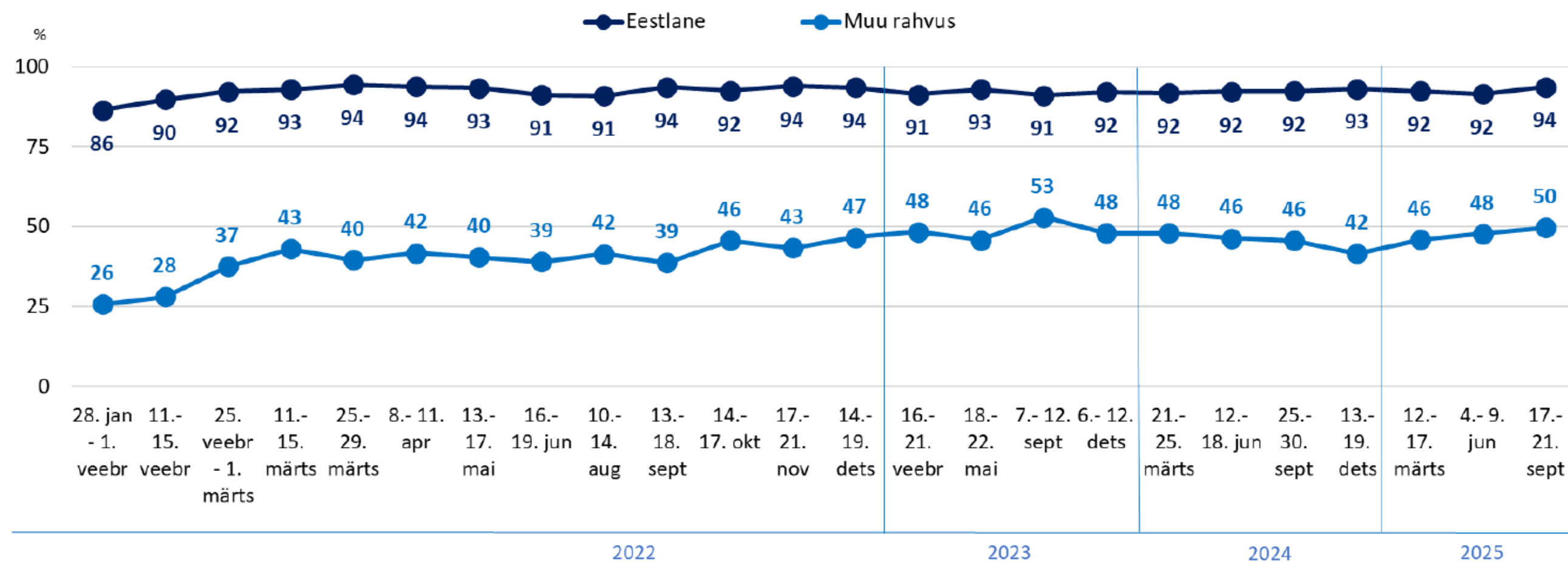
- Eestivenelaste identiteedimuutus
Venemaa agressioonisõja kontekstis
- Eesti rahvusriikluse ja ühiskonna
lõimumise tüpoloogiad
- Eesti ühiskonna lõimumise arengujoon:
pikk plaan

Toetus NATO-sse kuulumisele, eestlaste ja muudest rahvustest vastajate võrdlus (2022-2025)

Kõik vastajad, n=1265 (varasemates uuringutes 1251-1510 vastajat)

Kas olete NATO-sse kuulumise poolt või selle vastu?

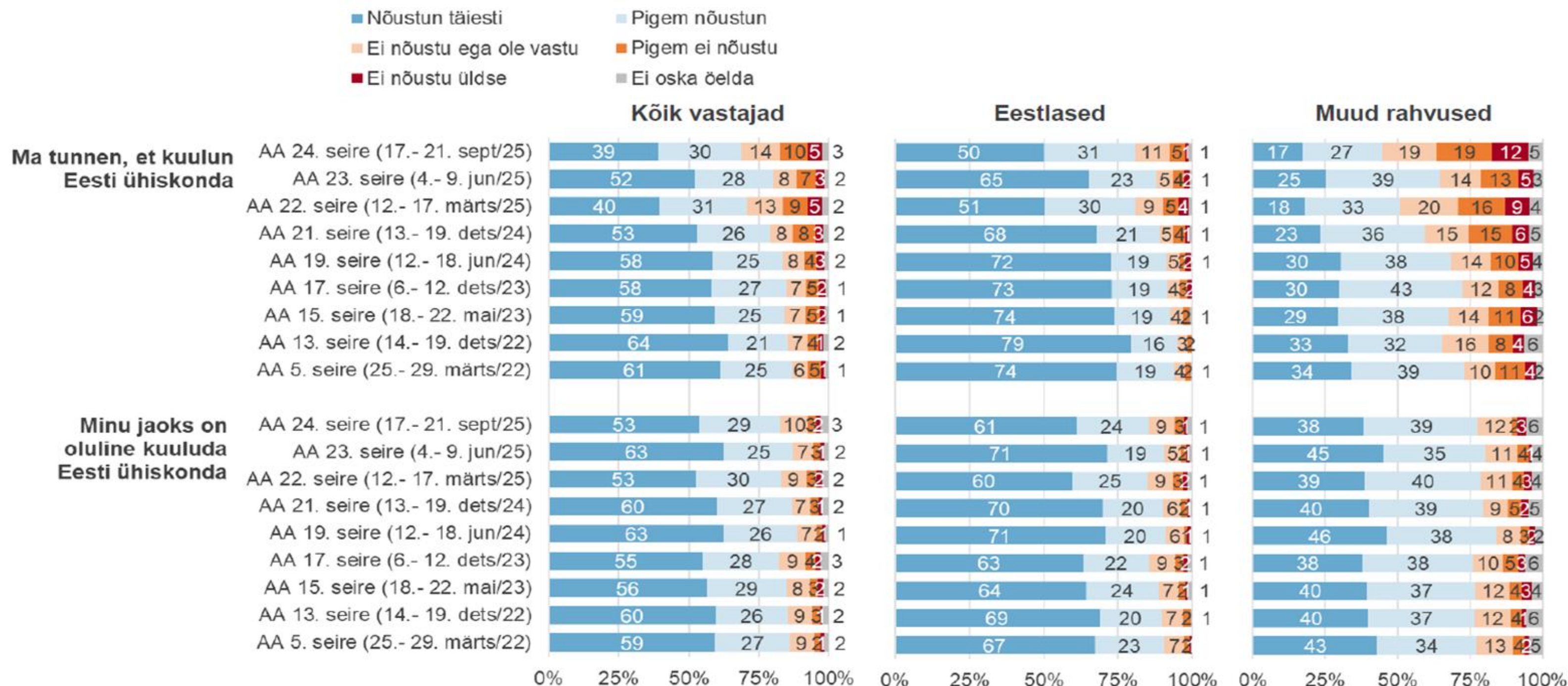
Hinnangu "kindlasti poolt" või "pigem poolt" andnute osakaal

Kuuluvustunne Eesti ühiskonda

Kõik vastajad, n=1265 (varasemates uuringutes 1251-1502 vastajat)

Kuivõrd Te nõustute järgnevate, Eesti ühiskonda kuulumist kirjeldavate väidetega?

Eestivenelaste Eesti ühiskonda kuuluvustunde nõrgenemise mehhanism

- Venemaa agressioon Ukrainas on **suurendanud eestlaste ohutaju**, mis osaliselt kandub üle ka hoiakutesse kohalike venelaste suhtes – ning RK küsitluste andmed kinnitavad, et **eestivenelased tunnetavad seda**.
- **See vähendab nende kuuluvustunnet Eesti ühiskonda** ja viib vastavale käitumisele, mis omakorda tekitab **eestlaste vastureaktsiooni**.

Tegemist on ka riigi julgeoleku küsimusega – seega, **kuidas nimetatud vastureaktsioonide surnud ringist väljuda?** Sellele vastamiseks konstrueerime kaks tüpoloogia rahvusriikluse ja kohanemise mõtestamise kohta.

Tabel 1. Eestlaste rahvosluse strateegiad

(kultuuride hierarhia ja lõimumise eesmärgiga seotud hoiakute dimensioonid)

	Kultuuride hierarhia olemasolu tunnustamine	Kultuuride hierarhia varjamine
Assimilatsioon	Etnorahvuslus	Taktikalise multikultuurilisuse rahvuslus (RITA-ränne projekt)
Integratsioon	Riigirahva rahvuslus	Põhiseaduspatriotism

Tabel 2. Eestivenelaste kohanemise strateegiad

(lojaalsuse ja omakultuuri säilimisega seotud hoiakute dimensioonid)

	Eesti-meelsus	Kremli-meelsus
Oma kultuuri säilitamine	Integratsiooni orientatsiooniga Eesti patrioot	Kremlimeelne separatist
Oma kultuuri mittesäilitamine	Assimilatsiooni orientatsiooniga Eesti patrioot	Kremlimeelne kosmopoliit

Tabel 1

- Rahvosluse kirjanduses domineeriv **moderniseerumise teooria eristab kahte** e. etnilis-kultuurilist versus poliitilis-õiguslikku rahvuslust (tabelis 1 assimilatiivne etnorahvuslus ja integratiivne põhiseaduspatriotism).
- Relatsiooniline lähenemine toob sisse ka **kultuuride hierarhia dimensiooni** ning kujundab kahe dimensiooni alusel **neljase rahvosluse tüpoloogia**.

Tabel 2

- Põhineb John Berry akulturatsioonimudelil, kohandades selle ühe dimensiooni sisu 'kuumale' kontekstile vastavaks (**Eesti-meelsus versus Kremli-meelsus**).
- **Põhiidee:** suure algustähega Eesti-meelsuse mõiste vastandub avalikus debatis domineerivale väikese tähega eesti-meelsuse mõistele – see loob analüütilise võimaluse näidata, et ainult väga väike osa eestivenelastest on Kremli-meelsed (need kes KOV valimistel hääletasid erakonna KOOS poolt).

Taktikalise multikultuurilisuse rahvusluse (TMR) ja riigirahva rahvusluse (RRR) tüüpide erinevus – kaasamise versus tunnustamise paradigmad:

- TMR mõtestab identiteeti eelkõige **pädevusena** – selle alusel nõuab vähemusel **mitmikidentiteedi tekkimist**, põhjendades seda **kaasamise paradigma** võtmes.
- RRR mõtestab identiteeti eelkõige **emotsionaalse tasandi võtmes** ja alles peale seda ka **oskuste kaudu** – siit tuleneb, et vähemuselt ei saa nõuda mitmikidentiteeti, mis eitab vähemuse agentsust - ning kaasamise paradigma tuleb asendada **tunnustamise paradigmaga**.

TMR probleemsus:

- Võib nõustuda TMR-ga, et kognitiivsete tegevuste tasandil on **mitmikkompetents** võimalik.
- Samas, TMR ajab selle segamini emotsionaalse tasandiga ja eeldab ka seal **mitmikidentiteeti**.
- TMR usub, et lõimumispoliitika saab kognitiivse tasandi mitmikkompetentsidele toetudes kujundada ka emotsionaalse tasandi mitmikidentiteedi – kuid ei arvesta, **emotsionaalne tasand ei ole taandatav kognitiivsele e. need toimivad erinevate mehhanismide kaudu**.
- **Eriti probleemne on TMR hüpotees ‘kuumas’ kontekstis**, mil inimeste hoiakutes ja tegevuses muutub emotsioonide tasand väga oluliseks.

‘Kuuma’ julgeolekukonteksti dilemmast tulenev imperatiiv rahvusriikluse mõtestamisel:

1. Venemaa rezhiimist tulenev oht Eesti riigile muudab rahvusriikluse mõtestamise eestlaste puhul paratamatult **etnotsentrilisemaks**, mis omakorda muudab parteipoliitikas atraktiivsemaks ka ’vene kaardi’.
2. Kuna ühiskonna sisemine stabiilsus on Eesti riigi julgeoleku oluline ressurss, siis ‘kuumas’ julgeolekukontekstis vajame me selle kindlustamiseks pigem **etnotsentrismi ületamist**.
3. RRR imperatiiv: **olemaks Eesti patrioot, ei pea olema etniline eestlane**.

Eesti rahvusriikluse mõtestamise areng

- 1990ndatel aastatel domineeris Eesti rahvusriikluse mõtestamisel **etnorahvusluse mudel** – reaktsioon nõukogude perioodile.
- Integratsiooni Strateegia 2000 riigikäsitus põhines **liberaalsel sotsiaalteoorial** e. indiviidi õiguste mõistel, jättes grupi tasandi analüüsist kõrvale (mis ei tähenda selle puudumist poliitikates).
- Aastal 2009 tõi õiguskantsler Indrek Teder avalikku debatti **kodakondsuspatriotismi** idee e. ‘käiguvahetuse’ riikluse mõtestamisel.
- RITA-ränne projekti lõpparuanne (2020) eeldab riigiidentiteedi mõtestamisel grupiõigusi ja seega toob sisse ka konservatiivse sotsiaalteooria – näeb vähemuste kohanemist **assimilatsiooni võtmes**.
- RRR mudel kaasab mõlemad teooriad ja toob sisse ka metatasandi – näeb vähemuste kohanemist **integratsiooni võtmes**, mis on julgeoleku imperatiivi tõttu teiste mudelitega võrreldes **adekvaatsem**.

Seega, parafraseerides Gustav Suitsu: **jäägem eestlateks, aga saagem ka riigirahvaks!**

AITÄH!

TALINNA ÜLIKOO
Ühiskonnateaduste
instituut

10